

”Lapset pitävät pelipaitojen laittamisesta päälleen, sitten seremonian pitäisi alkaa: käsienvesu vastapelaajan kanssa ja oman nimen lausuminen. Mutta sadepilviä vartoessa unohdan, mitä olemme sopineet. Kalevi on huomannut tilanteen, mutta ei kohteliaana miehenä huomautta muistamattomuudestani. Toinen syy unohtamiselleni on se, että yksi osanottajista on juuri ennen pelin alkua halunnut kertoa perheensä vastoinkäymisistä. Muistelen Kantosen väitöskirjan opinkappaleita. Keskustelutaiteen määritelmään kuuluvat odottamattomat tapahtumat. Myös epäonnistumisista täytyy kertoa.” (Riitta)

Riitta Heikkinen (11.1.1949–30.3.2010) im memoriam

Soile Niiniskorpi

SAIRAAAN HYVÄ ELÄMÄ

Keittiössä

Tutustuin Heikkisen Riitaan Taideteollisessa korkeakoulussa taiteen tohtorin opintoihin kuuluvissa taidekasvatuksen tutkimusseminaareissa. Yhteisten seminaarikeskustelujen lisäksi meillä tohtoriopiskelijoilla oli tapana lukea ja kommentoida toistemme tutkimustekstejä. Se oli kiinnostavaa, kannustavaa ja opettavaista. Siinä oppi uusia asioita ja taitoja, kirjoittamista, ajatusten kirkastamista, huomasin miten monenlaiset aiheet ovatkaan tutkimuksellisen kiinnostuksemme kohteina ja miten erilaisia lähestymistapoja itse kullakin oli käsitellä aihettaan.

Tavallisen aurinkoisena kesäpäivänä Riitta tuli luokseni käymään, istuimme keittiön pöydän ääreen. Riitta oli tuonut mukanaan väitöstutkimustaan käsitteleviä tekstiluonnoksia, joita hän halusi minun lukevan ja kommentoivan. Tuolloin molemmat olimme väitöstyömme alussa. Riitta toi tuliaiseksi luomuviiniä Ranskan Pyreneillä olevasta luostarista, jossa hän oli ollut KASKI-ryhmänsä kanssa. Hänellä oli mielestäni valtaavan laaja ja kiinnostava ”ikäihmisten taideprojekti” meneillään.

Istuin keittiössäni hiljaa vastapäätä Riittaa, joka laittoi lukulasit silmilleen, tutki kirjoittamiaan tekstejä, etsi tiettyä tärkeää kohtaa, josta halusi meidän keskustelevan. Katselin Riitan kasvoja ja ajattelin, että eipä uskoisi hänen olevan iältään lähes kuusikymppinen. Riitta paneutui teksteihinsä ja minä annoin katseeni viipyillä. Kun tärkeä kohta tekstistä löytyi, kävimme asiaan käsiksi puhumalla.

Mieleeni tuosta hetkestä jäi Riitan lempeät, vakavat kasvot ja keskittynyt tutkiva katse. Hänen äänensä oli rauhallisen matala, innostunut ja toisia ymmärtävä.

Kotona

Kipu ja sairaus ovat kuin kutsumattomat vieraat, jotka ovat tulleet kuokkimaan elämän juhlaan. Ne ovat kuin naapuriin muuttaneet ei-toivotut henkilöt, jotka tunkevat liian lähelle toisen omaa aluetta. Ne ovat jotakin, johon jokaisen on tutustuttava tai kiellettävä niiden olemassaolo tai tultava niiden kanssa toimeen, eletävä yhteiselo, opeteltava hyväksymään tai ainakin sietämään niiden läsnäolo tosiasiana.

Mutta miten tulla toimeen sellaisen kanssa, joka yhtäkkiä sotkee arjen, pistää uusiksi unelmat ja suunnitelmat, hakee jatkuvaa huomiota, häiritsee tuttuja rutiineja, käy taloksi ja lopulta tekee ihmisen vieraaksi omaan kehoonsa.

Toisilla on aikaa opetella elämään kivun ja sairauden kanssa. Kutsumattomista vieraista voi tulla jopa hyviä kavereita, joiden kanssa on helpompi elää sovussa kuin vihassa. Sairauden nimeä kantavat hivutautujat voivat hiljentää ihmisen kuuntelemaan omaa kehoaan, huomaamaan millä varmuudella olemme osa luontoa, sattumanvaraisuutta ja elämän kohtuuttomuutta. Mutta toisille tuleekin äkkilähtö.

Olen kuullut sanottavan *”pääasia, että syntyy terve lapsi”*. Onneksi sairaana syntynyt ei heti synnyttyään ymmärrä tuota ilon ja tyytyväisyyden toiveen särkymistä. Lajitovereille jää siten aikaa tehdä ’surutyönsä’ ja opetella suhtautumaan. Maailma on terveille tehty, vaikka käsitykset terveestä ja sairaasta ovat varsin häilyviä ja vaihtelevia.

Vuosia sitten näin työpaikkani opettajienhuoneen pöydällä komean kukkakimpun ja sen vieressä olevan kortin, jossa ilmoitettiin: *”Syntynyt terve tyttö!”*. Kortissa oli numerosarjoja siitä, milloin lapsi oli syntynyt ja minkä pituisena ja painoisena. Kyseessä ilmeisesti oli kymmenen pisteen tyttö. Mielessäni hiljaa ihmettelin, että mitäs vikaa sairaassa on. Pisteytys elämän pelissä aloitetaan siis välittömästi ja monenlaisia huutoäänestyksiä pidetään pitkin matkaa.

Hakaniemen hallissa

Olimme sopineet Riitan kanssa tapaavamme Hakaniemen hallin kahvilassa. Oli alkusyky. Riitta sanoi käyvänsä usein torilla ja hallissa ruokaostoksilla. Vaihdoimme tutkimuskuulumisia. Riitta kehui fenomenologiaa käsittelevää kurssia, joka oli hiljattain alkanut Teatterikorkeakoulussa. Kurssilla oli luentojen lisäksi kirjoittamisharjoituksia, joissa tuli kuvailla kokemista ja kokemuksen ilmenemistä. Riitta oli innoissaan, koska arveli voivansa käyttää tuollaista kirjoittamisen tapaa omassa väitöstyössään.

Hallin kahvilassa puheemme polveili ja rönsyili tutkimuksenteosta elämään yleensä ja tutkimukseen erityisesti. Siinä samassa käytiin läpi sairaudet, kesän kuulumiset, torilla myytävät vihannekset, marjat, sienet ja jollakin tavalla puhe aina kiertyi ja palasi väitöstutkimuksen tekemiseen.

Torilla saatavista vihanneksista Riitta sanoi: *”Vihreistä pavuistakin saa keittämällä yksinkertaisen ja herkullisen aterian, laittaa vaan valkosipulia, suolaa ja voita niiden mausteeksi.”*

Kävelyllä

”Jossakin on piste, jossa me emme ole, silta jonka sisällä on toisia siltoja, silmänräpäys jonka sisällä on avaruus ja kaikki tähdet. Ja tähdet aukeavat kuin soittimet, ja soivat. Siihen pisteeseen olen matkalla, pois mielenliikutusten maailmasta.” (Manner 1957, 79.)

Juho A. Hollon (1952) mukaan yksilöt ovat yhteisöjen, suvun ja syvimässä katsannossa yhden ja yhtenäisen elämän ilmennyksiä. Yksilön elämä päättyy aina kuolemaan, *”mutta elämä, josta tällöin puhutaan on yksilön elämää. Suvun elämä jatkuu yhä, ja siinä merkitsee kuolemakin vain uuden elämän syntymistä”*. (Mt. 46–47).

Jokainen meistä jättää maailmaan jälkiä, jotka jäävät elämään. Olemme toisistamme tehtyjä.

”Myös ikäihmiseni ovat tulleet vaeltamaan. Ensimmäisenä päivänä kuljemme pyhiinvaeltajien jo keskiajalla käyttämää St. de Compostelan reittiä, joka johtaa saksalaisen taiteilijan Wolfgang Laibin vahasta tehtyyn mietiskelyhuoneeseen Roc de Mauren uumenissa. Kaikki aistit on pantu liikkeelle kiipeämisen myötä. Ruumiimme osallistuu vuorelle nousuun niin tehokkaasti, että joidenkin meistä on turvauduttava nitropurkkiin. Laibin vahahuone on viileä kallioperäisine latioineen ja seinien mehiläisvahan koskettaminen tuo sen tuoksun mukanaamme majapaikkaamme asti.” (Riitta)

Lähteet

Hollo, Juho A. 1952 (1927). *Kasvatuksen maailma*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Manner, Eeva-Liisa 1957. *Kävelymusiikkia pienille virtahevoille ja muita harjoituksia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.